

CAHLE MEDIEVALE DECORATE CU SCENA „SFÂNTUL GHEORGHE OMORÂND BALAURUL” DESCOPERITE ÎN BUCUREȘTI.

Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, Maria-Venera Rădulescu

BUCHAREST MEDIEVAL TILES BEARING “SAINT GEORGE KILLING THE DRAGON” SCENE DECORATION

Recent archeological researches in Bucharest historical area (2004, 2007) focused on Calea Victoriei street — the medieval assemblage „*Văcărescu buildings*”, as well as on Lipscani street — 18–20, *Greci Inn*, and 12, *Zlătari Inn* revealed an important set of XVth–XVIIth century medieval tiles.

Multiple aedile interventions in the already mentioned areas left no opportunity for the discovery of an *in situ* heating installation. Nevertheless, based on the discovered tiles, one can assume the existence of comfortable, XVth century households using tile stoves. Among the tiles discovered, we selected the ones bearing decoration inspired by the *Saint George killing the dragon* legend.

The harmonious composition and the accurate depiction of proportions and movement highlight two of the XVIth century tiles, resulting from specialized workshops: one from the medieval assemblage “*Văcărescu buildings*”, and another from *Greci Inn* area. Previous researches in Radu Vodă Monastery area (1953) offered two other such tiles.

Unlike the tiles discovered in Transylvania and Moldavia, those from Bucharest, except one, do not include secondary characters in the decoration legend scenes, thus strengthening the symbolical part of the theme — struggling for faith, through giving up the narrative part. Since the Middle Ages, Saint George is the patron saint of several Bucharest churches, but also of several inns and of the town’s central marketplace.

Keywords: Medieval archaeology, Historical area, tiles, Saint George

Cuvinte cheie: Arheologie medievală, Centrul Istoric, cahle, Sf. Gheorghe

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, viteaz ostaș al credinței și martir al lui Hristos, este onorat atât de Biserica Creștină Orientală cât și de cea Occidentală, atribuindu-i-se săvârșirea multor minuni. O legendă povestește că acest sfânt a ucis balaurul care teroriza o cetate, devorând oameni și animale. Astfel Sfântul Gheorghe a salvat prințesa care urma să fie sacrificată. Mai târziu, prințesa salvată a fost interpretată ca simbol al bisericii creștine (Réau 1958, 571; Timuș 1898, 314).

Frescele lăcașurilor de cult ortodoxe ca și icoanele acordă Sfântului Gheorghe un bine meritat loc alături de ceilalți sfinți militari.

Simbol al vitejiei, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe este considerat ca patron al oștirii.

Scena inspirată din legenda *Sfântul Gheorghe ucigând balaurul*, abordată în cultura europeană încă din epoca cruciadelor (Réau 1958, 572), pare a fi amplificată în diverse realizări de artă plastică religioasă odată cu extinderea atacurilor otomane în

Europa. Sfântul militar era salvatorul cetății de „balaurul amenințător”, metaforă a apărării creștinismului.

Tema iconografică va fi abordată și la obiecte laice precum teracotele destinate a împodobi sobele medievale. Cercetările arheologice și mai rar descoperiri întâmplătoare, de la Suceava, Iași, Bacău, Vaslui, Drăgoiești, Piatra Neamț în Moldova (Batariuc 1999, fig. 62 /2–6, fig. 63 /2–4, fig. 64 /1–4, fig. 65 /1, 3, 4, fig. 66/4), de la Târnava, Racoșul de Jos, Sibiu, Lăzarea (Rădulescu 2005, 33–52), Vințul de Jos, Făgăraș, în Transilvania (Marcu-Istrate 2004, 87–89) au scos la lumină un număr impresionant de cahle ce abordează acest decor, datarea pieselor fiind cuprinsă între secolele XV–XVII.

În Muntenia subiectul este redat pe teracote descoperite la Târgoviște, Orașul de Floci (Păunescu, Rența, Matei 1997, 258, pl. III, IV/1), Cătina (Golescu 1945, 4, 197–204, fig. 6), Târgșor, Bradu, Câmpulung Muscel (Rădulescu 2003). Redactarea scenei cunoaște diverse rezolvări plastice, interpretarea subiectului fiind rodul fanteziei creatorilor de tipare.

În urma cercetărilor efectuate în ultimii ani în Centrul istoric al capitalei repertoriul teracotelor decorate cu scena *Sfântul Gheorghe ucigând balaurul* s-a îmbogățit cu noi exemplare.

Calea Victoriei nr. 9 — strada Ilfov nr. 4 Ansamblul medieval „Casele Văcărescu”

Cercetările arheologice preventive efectuate în anul 2004 au pus în evidență construcții civile, religioase, conducte din olane pentru aducțiunea apei și două construcții din cărămidă cu destinație încă incertă (tunele sau canale) care fac parte din ansamblul medieval „Casele Văcărescu” (Pl. 1).

A fost surprins un consistent nivel de locuire, ale cărui începuturi pot fi plasate în a doua jumătate a secolului al XV-lea, corespunzând orizontului de locuire înregistrat

în zona Curtea Veche, după construirea unei fortificații din piatră de către voievodul Vlad Țepeș.

Aceste descoperiri confirmă ipotezele anterioare care apreciau că nucleul inițial al orașului trebuie să fi ocupat întreaga zonă centrală, până la Dâmbovița (Panait 1969, 30).

Cercetările arheologice au identificat, pe aceeași locație, existența fundațiilor mai multor biserici care se succed cronologic, cea mai timpurie (Biserica nr. 1) fiind datată la jumătatea secolului al XVI-lea, moment ce coincide cu amplele lucrări efectuate de Mircea Ciobanul la Curtea Domnească. Cea mai veche monedă descoperită pe amplasamentul din Calea Victoriei nr. 9 este un fals după un dinar din anul 1531, emis de Ferdinand I (1526–1564), reper cronologic care o plasează printre cele mai vechi edificii de cult (păstrat la nivel de fundații) din București.

Biserica nr. 1 a avut în preajmă și necropola aferentă iar apoi, în aceeași zonă, pentru o scurtă perioadă de timp, a existat un nivel de locuire.

Majoritatea descoperirilor (cinci locuințe și șapte gropi menajere) datează din secolul al XVI-lea, toate locuințele fiind distruse în urma unor incendii, unul dintre acestea ar putea fi cel din anul 1595, când Sinan Pașa a incendiat Bucureștiul (Mănușu-Adameșteanu 2005, 303–306; Mănușu-Adameșteanu, Ionescu 2005, 90–93; Mănușu-Adameșteanu, Velter, Pârvan, Vâlcu 2005, 285–286; Dinu 2007, 209–228).

Materiale arheologice descoperite includ și un lot de teracote folosite la construirea sobelor: cahle-borcan, cahle-disc, cahle traforate, cahle crenelate pentru coronament, cahle-placă, cahle cu mijloc circular concave. Încadrate cronologic în perioada secolelor XV–XVII, piesele abordează un decor variat.

Intervențiile edilitare repetate care au avut loc timp de mai bine de trei secole pe suprafața de teren cercetată au împiedicat

surprinderea „în situ” a unei instalații de încălzit medievale.

Un variat material arheologic a fost descoperit într-o groapă menajeră (Groapa nr. 3).

Nivelul de pornire al acestei gropi menajere a fost surprins, pe profilul de sud, sub fundația unui zid din cărămidă care aparține unei construcții din secolele XVIII–XIX (pl. 2).

În timpul golirii, pe la jumătatea acesteia, s-a descoperit și o jumătate de cutie craniană de la un schelet deranjat. Pe baza relațiilor stratigrafice coroborate cu descoperirile numismatice — cea mai veche monedă care pare a fi depusă la un mormânt este un dinar perforat din anul 1575 de la împăratul Maximilian al II-lea (1564–1575) — osemintele pot proveni de la un mormânt din prima fază de funcționare a cimitirului (Mănușu-Adameșteanu, Velter, Pârvan, Vâlcu 2005, 285, cat. 125).

Groapa menajeră, posterioară primului nivel de înmormântări, consemnează o scurtă etapă de locuire în imediata apropiere a bisericii nr. 1, moment care poate fi datat în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, probabil spre sfârșitul acestuia.

În groapa nr 3, împreună cu alte materiale ceramice — oale cu toartă (Pl. 3/a–b) — databile în secolul al XVI-lea, printre care și fragmente de la cahle-borcan (Pl. 3/c–e), a fost descoperită o cahlă-placă de formă dreptunghiulară (19,2 × 17,4 cm, grosime placă: 1,5 cm, lipsește colțul din stânga jos), cu decor în relief, imprimat cu ajutorul unui tipar de lemn. S-a folosit o pastă de lut omogenă; arderea a fost oxidantă incompletă (miez cenușiu). Placa este acoperită cu smalț verde-oliv care, pe alocuri, a căpătat în timpul coacerii nuanțe havan. Pe reversul plăcii se păstrează amprente de la mâna olarului, survenite în timpul presării lutului în tipar. Tot pe revers sunt urme de funingine rezultate în timpul utilizării plăcii la sobă.

Compoziția este încadrată de o bordură înălțată, lată de circa 1,5 cm (lățime inegală),

cu aspect de ramă. Sfântul Gheorghe, nimbă, este redat ecvestru, spre dreapta. Veșmântul său se compune dintr-o tunică lungă până deasupra genunchilor, mulată pe corp și o pelerină, fluturând, accentuând impresia de mișcare. Cu mâna dreaptă, flecsată în spate, personajul ține lancea pe care o înfîșe în botul deschis al balaurului, figurat în registrul inferior, strivit de copitele calului (pl. 4).

Întreaga compoziție este armonios pusă în pagină, echilibrată, se respectă proporțiile elementelor redată. Stratul de smalț a acoperit însă unele detalii, cum ar fi fizionomia personajului.

În același sit arheologic au mai fost descoperite alte fragmente de cahle care abordează aceeași temă iconografică. Redarea grafică a compoziției ca și rezolvarea tehnică sunt diferite.

Cercetarea arheologică efectuată pe latura sudică a sitului amintit, caroul 6, la adâncimea de –2,60 –2,80 m, a scos la lumină un fragment de cahlă-placă nesmălțuită (7,8 × 4,5 cm, grosime placă: 1,5 cm) provenind din colțul din dreapta, jos, al piesei. Scena a fost încadrată într-un chenar simplu, format pe laturi din câte o nervură subțire. Relieful este puțin înalt, obținut prin presarea lutului în tipar. Se observă partea anterioară a unui cal și balaurul, redat firav, răsturnat pe spate, sub botul calului. Parțial se observă și vârful lancei îndreptat spre balaur (pl. 5/a). Exemplarul se datează spre sfârșitul secolului al XV-lea–prima jumătate a secolului următor.

Pe un alt fragment de cahlă-placă, provenind din partea centrală a piesei (8 × 7,5 cm, grosime placă: 1,5 cm), descoperit în suprafața 4, la adâncimea de –0,90 –1,10 m, se observă picioarele anterioare ale calului, iar sub abdomenul acestuia, botul balaurului, redat sub formă de cioc (pl. 5/b). Decorul a fost imprimat cu un tipar. Pasta de lut are în compoziție paiete de mică. Arderea a fost oxidantă, completă. Piesa este smălțuită în verde crom, peste angobă. Pe spatele plăcii se păstrează urme de funingine din timpul

utilizării teracotei la instalația de încălzit. Contextul în care a fost descoperită ca și factura piesei o încadrează cronologic în secolele XVI–XVII.

Alte două fragmente de cahlă-placă ($6 \times 4,1$ cm; $10,8 \times 5,3$ cm, grosime placă: 1–1,5 cm) au fost găsite, una în Camera 4, la adâncimea de –1,95 –2,16 m (pl. 5/ c) iar cealaltă la Sud de nava Bisericii nr 1, la adâncimea de –1,25 –1,47 m (pl. 5/ d). Deși găsite în locuri diferite, dar apropiate, se poate presupune că cele două fragmente provin fie de la aceeași piesă, fie de la piese identice. Placa sau plăcile au decorul în relief, modelat prin imprimarea unui tipar în pasta de lut, în a cărei compoziție se află și paiete de mică. Arderea a fost oxidantă, incompletă (miez cenușiu). Suprafața vizibilă a fost acoperită cu smalt verde-oliv. Bordura este puțin înălțată și lătită, teșită orizontal, cu aspect de ramă. Compoziția a fost încadrată de un chenar geometric, format dintr-o suită de mici nervuri, dispuse orizontal pe înălțimea piesei și vertical pe laturile de sus și jos. Din scenă se păstrează foarte puțin, doar partea dorsală a calului (pl. 5/c) și respectiv o parte din balaur și unul din picioarele posterioare ale calului (pl. 5/d). Piese se datează în prima jumătate a secolului al XVI-lea.

Strada Lipscani nr. 12

Zona Hanul Zlătari

Cercetarea arheologică efectuată în anul 2007, în fața zidului exterior al hanului Zlătari, la o distanță de cca 8 m față de frontul Nordic al străzii Lipscani (pentru această lățime a străzii Lipscani trebuie avut în vedere că distanța a fost măsurată între o clădire din secolul al XVII-lea și clădirile actuale), a identificat o construcție de zid, cu două camere (Casa 2). Lungimea păstrată a celor două camere — latura exterioară, nordică — este de 12,70 m (Pentru un raport preliminar vezi Mănușu-Adameșteanu et alii în *Cronica cercetărilor arheologice din anul 2007*, 74–76).

Pentru cercetarea primei camere a fost deschisă o casetă cu lungimea de 4,00 m și lățimea de 1,40 m, delimitată de zidurile camerei 2 și de cel al hanului.

Din perimetrul camerei 1 s-a păstrat doar colțul de nord-est, restul camerei fiind afectat fie de traseele de conducte, fie de zidul exterior al hanului Zlătari (pl. 6).

Primele materiale arheologice, descoperite de la –0,80 m, într-o depunere de cca 0,50–0,60 m (reprezintă umplutura formată în momentul demolării și dezafectării hanului) sunt fragmente ceramice din secolul al XIX-lea.

La o cotă de –2,40 –3,20 m, față de nivelul trotuarului, cercetarea arheologică a pus în evidență un strat de depunere impresionant din secolele XVI–XVII.

Materialul arheologic descoperit (Casa 2, Camera 1, –2,40 –3,20 m) include, pe lângă ceramică de uz comun și ceramică smălțuită (pl. 7), mai multe plăci de teracotă ce făceau parte din aceeași instalație de încălzit, datată în prima jumătate a secolului al XVI-lea (pl. 8).

Unul dintre fragmente ($10,8 \times 15$ cm, grosime placă: 1,7 cm) provine din partea inferioară a unei cahlă-placă decorată cu scena *Sfântul Gheorghe ucigând balaurul*. Placa, nesmălțuită, are o bordură simplă, ușor înălțată, în formă de ramă. Este lucrată dintr-o pastă de lut cu frecvente paiete de mică. Arderea a fost oxidantă, incompletă (miez cenușiu). Pe reversul plăcii se păstrează urme de funingine, din timpul funcționării instalației de încălzit.

Pe fragmentul descoperit se observă, parțial, calul, spre dreapta, vârful lancei și, sub abdomenul calului, balaurul secționat de sulită (pl. 8/b). Din punct de vedere artistic compoziția este stângaci realizată, calul nu are mișcare. Piesa este opera unui atelier periferic, mai puțin specializat.

Strada Lipscani nr. 18-20

Zona Hanul Greci

În cursul cercetărilor arheologice preventive din vara anului 2007, pe strada Lipscani nr. 18-20 (Pentru un raport preliminar vezi Mănuclu-Adameșteanu *et alii* în Cronica cercetărilor arheologice din anul 2007, 63-65), în zona Hanului Greci (Sector C, cas. V, -2,43 m, exterior tainiță) a fost descoperită o placă rectangulară (16,3 × 13,3 cm, grosime placă: 1,2 cm, lipsește colțul din stânga sus), cu decor în relief, nesmălțuită. Bordura este ușor înălțată, simplă, cu aspect de ramă. Pe toate cele patru laturi compoziția este încadrată de un chenar lat de 1,2 cm, format din nervuri paralele, dispuse vertical sus și jos și respective orizontal pe laterale. În câmpul plăcii este redat Sfântul Gheorghe, ecvestru spre dreapta. Din vestimentație se poate distinge un coif cu panaș și o pelerină cu ciucuri, fluturând în spatele personajului. Coiful cu panaș amintește scenele care redau, pe alte piese de teracotă, *cavalerul în turnir*.

La cahla menționată, în partea de jos a pelerinei personajului dar și central, pe corpul calului, se află câte o cruce, element grafic ce sintetizează mesajul compoziției: lupta pentru credință. Sfântul Gheorghe susține cu mâna dreaptă o lance cu coada lungă pe care o înfige în botul deschis al balaurului. Calul este acoperit pe crupă cu un valtrap iar în jurul gâtului se află o apărătoare lată, cu caneluri și spini, de genul unei armuri pentru cal. Sub abdomenul calului este redată fiara, sub forma unei reptile, răsturnată pe spate (pl. 9). Pe reversul piesei se păstrează amprente de la mâna olarului, din timpul presării lutului în tipar și puternice urme de funingine survenite în timpul funcționării instalației de încălzit. Analiza stilistică a compoziției ca și contextul arheologic în care piesa a fost descoperită pledează pentru încadrarea cronologică a acesteia în prima jumătate a secolului al XVI-lea. S-a putut constata folosirea aceluiași tipar ca la cele două fragmente de cahle descoperite în situl arheologic Ansamblul medieval „Casele

Văcărescu” (pl. 5/c, d), ceea ce indică același atelier de confecționare a cahlelor, atelier ce lucra la comandă, fie piese smălțuite, fie piese nesmălțuite.

Zona Mănăstirea Radu Vodă

Piese descoperite în timpul cercetărilor din ultimii ani completează lista teracotelor decorate cu scena inspirată din legenda *Sfântul Gheorghe ucigând balaurul*, piese provenite din săpăturile arheologice anterioare de pe teritoriul orașului București.

În anul 1954 în zona Mănăstirii Radu Vodă au fost scoase la lumină două plăci ceramice cu acest ornament (Ionașcu, Zirra 1959, 51-78, pl. LVIII /1, 2; Slătineanu 1958, 190, fig. 81). Teracotele au fost descoperite pe Colina Radu Vodă, într-o pivniță în care erau aruncate gunoaie, resturi de lemn, cărbune, vase de lut, sticlă, lulele, monede ș.a., încadrate cronologic de la sfârșitul secolului al XV-lea până în secolul al XVII-lea (Ionașcu, Zirra 1959, 76).

Pe una dintre plăci, de formă dreptunghiulară (18 × 12,5 cm, grosime placă: 1,5 cm, lipsește colțul din stânga sus) cu decor în relief, nesmălțuită, Marele Mucenic este figurat ecvestru, spre dreapta, înfigând lancea în botul deschis al fiarei (pl. 10/a).

Placa a fost lucrată din pastă de lut omogenă, modelată cu ajutorul unui tipar (pe reversul plăcii se păstrează amprente de la degetele olarului); arderea este oxidantă, completă.

Deși piesa este deteriorată în partea superioară, se poate distinge că Sfântul Gheorghe a fost nimbă. Acesta poartă o tunică mulată pe corp și cizme înalte, de care sunt atașați piteni. La cingătoare este prinsă o sabie. Interesant și unicat totodată în iconografia temei pe care o tratăm este steagul (?) dreptunghiular agățat de lance, pe care se află un decor geometric, probabil cu rol de simbol, greu de interpretat în momentul de față.

Calul este înșeuat și împodobit în jurul gâtului cu un ornament cu ciucuri. Balaurul, insignifiant, are forma unui șarpe, cu corp filiform. Un patruped (mielul de sacrificiu?) este redat în fața calului. În registru superior o pasăre în zbor pare a-l proteja pe sfânt, iar în registrul inferior, sub abdomenul calului, este redată o floare cu opt petale. Câteva linii frânte, în fundal, sugerează destul de stângaci elemente de arhitectură, respectiv un zid de incintă (Piesa se află în colecția Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, nr. inv. I 1561).

Scena, realizată de altfel în maniera artei naive, nu redă personajele secundare.

Nedată în momentul descoperirii, teracota a fost considerată ulterior „o placă — icoană sau cahlă” din secolul al XV-lea (Slătineanu 1958, 190, fig. 81).

Două elemente secundare de decor se reîntâlnesc la piese descoperite în Transilvania. Pe o cahlă de la Târnava, jud. Sibiu (Marcu-Istrate 2004, 88, pl. 137/B), Sfântul Mare Mucenic se pegătește să lovească cu sabia, după ce lancea a fost frântă, în botul balaurului. În fața calului este figurat mielul de sacrificiu într-o redare grafică asemănătoare cu cea de pe cahlă muntenească.

Al doilea element la care ne referim este floarea, schițată în fundal, la exemplarele de la Racoșu de Jos și respectiv Făgăraș, jud. Brașov, element decorativ întâlnit și la piesa descoperită în București, în zona mării Radu Vodă (Marcu-Istrate 2004, pl. 108/C:3, Racoșul de Jos, jud. Brașov, pl. 59/32, Făgăraș, jud. Brașov).

Teracotele din Transilvania, menționate mai sus, mult mai frumos realizate artistic, cuprind și personajele auxiliare din legendă, respectiv prințesa salvată și părinții acesteia, împăratul și împărăteasa. Încadrarea cronologică a cahlilor din Transilvania în secolul al XV-lea (Göllner 1961, 4, 85, fig. 1; Klusch 1990, fig. 4) și respectiv spre sfârșitul secolului al XV-

lea—începutul secolului al XVI-lea (Marcu-Istrate 2004, 88), corespunde și pentru piesa descoperită în București.

În aceeași zonă a capitalei cercetările arheologice din anul 1954 au descoperit o a doua cahlă care abordează iconografia enunțată (pl. 10/ b). Piesa, de formă aproximativ pătrată (15,5 × 15 cm, grosime placă: 1,5 cm), nesmălțuită, are decorul în relief puțin înalt, modelat cu ajutorul unui tipar deja tocit (Piesa se găsește în colecția Muzeului Național de Istorie a României, nr. inv. 32 502).

Scena uciderii balaurului de către Sfântul Gheorghe este completată, în acest caz, cu figurarea miniaturală, în picioare, în colțul din stânga sus, a împăratului și a împărătesei, părinții prințesei ce trebuia salvată de balaur. Sfântul Gheorghe, nimb, este reprezentat ecvestru, spre dreapta. Din vestimentația sa nu se distinge decât încălțăminte la care sunt atașați pintenii. În mâna dreaptă ține o sabie curbă. Pe teracotă este înfățișată, probabil, partea finală a scenei, când balaurul era deja ucis. Fiara, inofensivă, este modelată sub forma unei nervuri subțiri, orizontale, aproape imperceptibile. Acest element din compoziție nu a fost observat de autorii descoperirii, piesa fiind socotită inițial „o placă de teracotă pe care e reprezentat un călăreț cu iatagan și piteni, iar în stânga soarele și luna” (?) (Ionașcu, Zirra 1959, 178—pl. LVIII, fig. 1).

Redarea artistică destul de stângace ca și contextual arheologic în care piesa a fost descoperită o încadrează cronologic la sfârșitul secolului al XV-lea—începutul secolului al XVI-lea, iar în lucrarea de față enunțăm, pentru prima dată, iconografia piesei.

Cahlele prezentate înscriu între ele diferențe nu numai ca redare grafică a

compoziției dar și din punct de vedere al calității pastei de lut folosită, a arderii, a întrebuițării sau nu a smalțului, dovadă a producerii lor în ateliere diferite. De observat că cele două cahle, găsite din fericire aproape întregi, în siturile arheologice Ansamblul medieval „Casele Văcărescu” și strada Lipsani 18-20 (pl. 4, 9) sunt și cele mai reușite din punct de vedere artistic. Compozițiile sunt frumos puse în pagină, se respectă proporțiile, se redă sugestiv mișcarea. Aceste teracote sunt create în ateliere specializate. Pentru piesa descoperită în ansamblul medieval „Casele Văcărescu”, redarea grafică își găsește analogie la o piesă cu aceeași încadrare cronologică, sec. XVI, descoperită în prima jumătate a secolului trecut în localitatea Ograda, jud. Ialomița (Golescu 1945, 197–204, fig. 5).

De subliniat că la teracotele descoperite în București, cu o singură excepție, nu sunt figurate personajele secundare, astfel se elimină caracterul narativ al legendei. Ceea ce rămâne ilustrat pe placă este mesajul scenei. Teracotele medievale din București se diferențiază astfel de teracotele descoperite în Moldova și Transilvania.

Primele studii de specialitate referitoare la tratarea scenelor de inspirație religioasă pe plăcile de teracotă lansau ideea

că aceste piese ar constitui, de fapt, „icoane de lut” (Golescu 1945; Eadem 1943, extras).

Teracotele descoperite în ultimele cercetări arheologice păstrează pe revers urme de funingine ca și de lipitură de lut cu ajutorul căruia plăcile au fost prinse pe pereții sobelor. Acest fapt constituie o dovadă clară că ele erau folosite la instalațiile de încălzit.

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe reprezenta, pentru o populație periodic amenințată de atacuri externe, metafora ideii de luptă, a victoriei împotriva răului, împotriva necredinței. De altfel, încă din evul mediu, sfântul devine patron al unor mari biserici din București (Biserica Sfântul Gheorghe Vechi, Biserica Sfântul Gheorghe Nou, Biserica Sfântul Gheorghe ctitorită în incinta hanului Șerban Vodă, puțin înainte de anul 1750, a cărei tâmplă se păstrează astăzi la Muzeul Național de Artă). Numele sfântului va fi extins la denumirea unor hanuri (Hanul Sfântul Gheorghe Nou, Hanul Sfântul Gheorghe — fost hanul Filipescu) sau a pieții centrale a orașului (Piața Sfântul Gheorghe), acolo unde până la începutul secolului XIX exista „baltagul de la Sfântul Gheorghe”.

BIBLIOGRAFIE

- Batariuc 1999** — Paraschiva Victoria Batariuc, *Cahle din Moldova medievală, secolele XIV–XVII*, Suceava, 1999.
- Dinu 2007** — Niculina Dinu, *Ceramica otomană descoperită în București. Cercetări arheologice de salvare din anul 2004*, CAB, VII, 2007, p. 209–228.
- Golescu 1943** — Maria Golescu, *Icoane de lut*, în „Buletinul Muzeului Militar Național”, V, Nr. 9–10, București, 1943 (extras).
- Golescu 1945** — Maria Golescu, *Alte icoane de lut*, în „Revista Fundațiilor Regale”, XII, 1945, 4.
- Göllner 1961** — Carl Göllner, *Über die Beziehungen siebenbürgisch - sächsischer Topfermeister mit der Moldau (14–16. Jahrhundert)*, în „Forsch”, 1961, 4.
- Ionașcu, Zirra 1959** — Ion Ionașcu, Vlad Zirra, *Mănăstirea Radu Vodă și Biserica Bucur*, în „Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice”, București, 1959.
- Klusch 1990** — Horst Klusch, *Die Entstehung des Kachelofens und seine Frühformen in Rumänien*, în „Forsch”, 33, 1–2, 1990.

- Marcu-Istrate 2004** — Daniela Marcu-Istrate, *Cahle din Transilvania și Banat de la începuturi până la 1700*, Accent, 2004.
- Mănușu-Adameșteanu 2005** — Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, *Cronica cercetărilor arheologice din București (1999-2004)*, CAB, VI, 2005, p. 289–316.
- Mănușu-Adameșteanu, Ionescu 2005** — Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, Dan D. Ionescu, *București, Punct: Calea Victoriei nr 9 și str. Ilfov, nr. 5*, CCA, Campania 2004, CIMEC, 2005, p. 90–93.
- Mănușu-Adameșteanu, Velter, Pârvan, Vîlcu 2005** — Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, Ana-Maria Velter, Katiușa Pârvan, Aurel Vîlcu, *Monede medievale și moderne descoperite în București și în împrejurimi (secolele XIV-XIX)*, Muzeul Municipiului București, seria Patrimoniu, 3, București, 2005.
- Păunescu, Rența, Matei 1997** — Anca Păunescu, E. Rența, Gh. Matei, *Cercetările arheologice de la Piuța Petrii (Orașul de Floci), com. Giurgeni, jud. Călărași*, în CAMNI, X, 1997, p. 255–262.
- Panait 1969** — Panait I. Panait, *Însemnări arheologice pe șantierele de construcții din București*, București. MIM, VII, 1969, p. 29–40.
- Réau 1958** — Louis Réau, *Iconographie de l'art chrétien*, tome III, Paris, 1958.
- Rădulescu 2003** — Maria Venera Rădulescu, *Cahlele medievale din Țara Românească, sec. XIV-XVII*, teză de doctorat, 2003.
- Rădulescu 2005** — Maria Venera Rădulescu, *Cahlele descoperite la Castelul Lăzarea*, în „Muzeul Național”, vol. XVII, 2005, p. 33–52 și planșe.
- Slătineanu 1958** — Barbu Slătineanu, *Ceramica feudală românească și originile ei*, București, 1958.
- Timuș 1898** — Gherasim Timuș, *Dicționar aghiografic*, București, 1898.

LISTA PLANȘELOR

1. Ansamblul medieval „Casele Văcărescu”. Vedere generală a bisericilor și a complexelor de locuire.
2. Ansamblul medieval „Casele Văcărescu”. a. Groapa nr. 3; b. Groapa nr. 3 — Profil sudic.
3. Ansamblul medieval „Casele Văcărescu”, Groapa nr. 3. a–b, oale cu toartă; c–e, cahle-borcan, secolul al XVI-lea.
4. Ansamblul medieval „Casele Văcărescu”, Groapa nr. 3. Cahlă-placă, secolul al XVI-lea.
5. Ansamblul medieval „Casele Văcărescu”. Cahle-placă, fragmente: a, c, d — prima jumătate a secolului XVI, b — secolele XVI–XVII.
6. Strada Lipșcani nr.12, *Hanul Zlătari* (secolele XVIII–XIX) și locuința medievală (secolul al XVI-lea).
7. Strada Lipșcani nr. 12, locuința medievală. Ceramică: uz comun (a–c) și smălțuită (d–e), secolul al XVI-lea.
8. Strada Lipșcani nr.12. Cahle-placă, prima jumătate a secolului al XVI-lea.
9. Strada Lipșcani nr.18–20, zona *Hanul Greci*. Cahlă-placă, prima jumătate a secolului al XVI-lea.
10. Zona M-rii Radu Vodă. Cahle-placă din secolele XV–XVI.

AUTORI

Gheorghe Mănușu-Adameșteanu
Muzeul Municipiului București

Maria -Venera Rădulescu
Muzeul Municipiului București